

Воробйова Л. М. Згуртовуємось задля Перемоги! (досвід роботи бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського під час війни). Науково-практична конференція «Бібліотечні компетентності в умовах нових викликів» / Наукова бібліотека Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. 5 жовтня 2022 р. URL: <http://library.vnmu.edu.ua/conferences/naukovo-praktichna-konferentsiya-bibliotechni-kompetentnosti-v-umovah-novih-viklikiv/>

УДК 027.7:37](477.44-25):355.01

*Воробйова Л. М.,
заступник директора бібліотеки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

**Згуртовуємось задля Перемоги!
(досвід роботи бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
під час війни)**

У статті відображено інноваційні форми діяльності бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Висвітлено досвід роботи книгозбірні з дистанційного обслуговування користувачів та волонтерську роботу працівників бібліотеки під час війни.

***Ключові слова:** дистанційна робота, сайт бібліотеки, Інтернет-проекти, волонтерська допомога, бібліотека Вінницького педуніверситету.*

Під час війни саме згуртованість, об'єднаність та стійкість українського народу є вагомим внеском у перемогу над ворогом. Сьогодні кожен з нас на своєму фронті часткою своєї праці наближає цей день. Ми, бібліотекарі, тримаємо інформаційний фронт.

Уся країна об'єдналася для боротьби з рашизмом, а бібліотеки сьогодні не лише забезпечують мешканців громади і переселенців достовірною інформацією, обслуговують користувачів, проводять культурно-просвітницькі заходи, а й перетворилися на волонтерські центри допомоги Збройним Силам України і внутрішньо переміщеним особам.

Війна в Україні перекреслила багато наших планів. Та бібліотеки не припинили свою діяльність, а згуртувались та мобілізували всі наявні ресурси задля надання інформаційної, волонтерської, соціальної та психологічної підтримки тим, хто цього потребує. «... освітянські бібліотеки широко застосовують інформаційно-комунікаційні технології і докладають

певних зусиль для забезпечення користувачам вільного та оперативного доступу до ресурсів» [5, с.39].

Ще у перший день війни бібліотека педуніверситету прийняла у своїх стінах студентів, які разом з речами виселилися з гуртожитків та чекали батьків. Щоб відволікти і їх, і себе від важких думок, бібліотекарі спілкувалися з молодими людьми, запропонували почитати літературу, випити чашку гарячого чаю.

Надалі бібліотека припинила працювати, працівників бібліотеки, за наказом ректорату, було відправлено у простій, який триває і зараз.

Та вже маючи досвід роботи у віддаленому режимі під час Covid-19, коли було докладено максимум зусиль для організації повноцінної роботи в умовах карантинних обмежень та дистанційного навчання студентів, бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського продовжила надавати послуги та консультації користувачам і у період дії воєнного стану.

За словами директора бібліотеки В. С. Білоус: «...впровадження інноваційних технологій дало можливість працювати бібліотеці у дистанційному режимі, що стало надзвичайно важливим під час тимчасових незручностей, надзвичайних ситуацій (неодноразове замінування установи, сезонні карантини) [3, с. 32].

Бібліотекою педуніверситету сформовано масив Інтернет-ресурсів різноманітної направленості, об'єднаних єдиним вікном доступу до них через веб-сайт бібліотеки.

Сайт бібліотеки надає доступ до всіх інтернет-ресурсів бібліотеки. З метою посилення ефективності дистанційного обслуговування систематично проводиться інформаційне оновлення та редакція сторінок сайту, масштабна перевірка посилань Інтернет-навігатора на коректність відкриття.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну працівниками відділу ІТ було проведено редакцію сайту бібліотеки та видалено посилання на джерела з російськомовним контентом.

Користувачі можуть віддалено працювати з:

- Електронним каталогом (пошук за ключовими словами, автором, назвою, роком видання, комбінування пошуків);
- Інституційним репозитарієм (електронним повнотекстовим архівом наукового доробку університету);
- віртуальною довідковою службою бібліотеки, а також з іншими ресурсами та платформами, до яких ми маємо доступ.

Функціонують Інтернет-проекти бібліотеки:

- електронний «Повнотекстовий архів» видань бібліотеки, що зокрема включає «Цифрову колекцію видань цінного та рідкісного фонду»;

- біографічний – «Життя пов'язане з Поділлям»;
- інформаційно-бібліографічний – «Вінниччина в БД ЕК бібліотеки»;
- вебліографічний – «Вінниччина в Інтернеті»;
- соціальний – «Бібліотека без меж: інклюзивна бібліотека».

На сайті бібліотеки є доступ до «Літературної вітальні», яка складається з віртуальних мультимедійних полиць творчості українських та зарубіжних письменників. Вітальня включає ресурс «Аудіополиця: інклюзивна освіта», створений на базі аудіо-колекції фондів медіатеки.

Продовжується робота з Інтернет-проектом «Наукометричні портрети вчених університету», який включає інформацію про присутність в Google-академії, Web of Science (WOS), в т. ч. актуальний список профілів науковців в Scopus, «Бібліометриці української науки» та «...є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету» [2, с. 62]. Дані ресурсу постійно доповнюються та оновлюються. Після приєднання Publons до Web of Science було відредаговано 400 записів науковців університету. До сторінки проекту відбулось понад 8700 звернень.

Структуру розділу «Сайти для науковців» вдосконалено та обладнано меню навігації: науково-технічні та навчальні електронні бібліотеки; бібліотеки наукової та академічної інформації; наукометрія; Інституційний репозитарій; спеціальні архіви дисертацій та авторефератів; інтелектуальна власність; портали наукової періодики; перевірка на плагіат [1, с. 4].

Працівники відділу ІТ проводять перевірку на плагіат магістерських робіт студентів, а також статей викладачів університету програмою UNICHECK. Для передачі повідомлень використовується електронна пошта бібліотеки.

З першого дня війни по теперішній час продовжується дистанційне надання індексу УДК на наукові публікації викладачів та студентів ВДПУ в особливому ненормованому режимі. За лютий-вересень 2022 року було надано більше 600 індексів на дисертації, монографії, навчальні посібники, програми, методичні рекомендації, статті на українській та іноземних мовах. Визначено 93 авторських знаки та виконано 87 довідок бібліографічного, інформаційного та довідкового характеру.

Бібліотека педуніверситету використовує популярну соціальну мережу Facebook як ще одне вікно у віртуальний світ. На сторінці бібліотеки розміщуються інформаційні повідомлення та короткі пости до знаменних дат, презентація та реклама ресурсів книгозбірні, відео та фотоматеріали.

3 травня 2022 року розпочався прийом літератури та підписання обхідних листків студентам-випускникам. Робоче місце бібліотекаря було

організоване у холі одного з гуртожитків університету, а прийнята література складається у виділеній кімнаті. Було підписано більше 900 обхідних листів та, по можливості, вилучено читацькі квитки у випускників 4 курсу. Студенти молодших курсів здають книги з тих предметів, які вже не будуть вивчати. Всього за період з травня по вересень прийнято близько 5000 примірників книг, які дотепер знаходиться у виділеній кімнаті гуртожитку, оскільки до приміщень бібліотеки ми не маємо доступу.

Влітку бібліотекарі, згуртовані директором бібліотеки, взяли участь у благоустрої вузівського укриття, зокрема білили стіни.

З початку навчального року працівники бібліотеки Вінницького педуніверситету активно долучаються до конференцій з педагогічної практики студентів, розповідають про електронні ресурси, бібліотечні сервіси та можливості дистанційної роботи.

У рамках вивчення дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» відбулась онлайн-зустріч студентів з директором бібліотеки Білоус В. С., яка розповіла про електронні ресурси бібліотеки та інформаційно-бібліографічні послуги, які пропонують працівники університетської бібліотеки дистанційно. Не залишились поза увагою і питання академічної доброчесності.

Частково проходить процес комплектування фонду. Поповнення відбувалось лише за рахунок подарованої літератури та книг, переданих по книгообміну Національною бібліотекою України імені Вернадського. На жаль, реєстрація та наукове опрацювання нових надходжень буде здійснюватися пізніше.

Співробітниками бібліотеки глибоко вивчались питання вилучення радянських та російських книг, якими переповнені українські книгозбірні. Ознайомились з рекомендаціями щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, розробленими Міністерством культури та інформаційної політики України спільно з консультативно-дорадчим органом – Радою з питань розвитку бібліотечної справи. Та, оскільки, на сьогодні ми не маємо прямого доступу до фондів бібліотеки, то поки що не можемо фізично розпочати вилучення літератури.

В умовах воєнного стану працівники бібліотеки продовжують підвищувати професійний рівень, брати участь у науково-практичних Інтернет-конференціях та семінарах, адже «...створювати інноваційну модель університетської бібліотеки повинен новий тип бібліотечно-інформаційного фахівця – освіченої, творчої, товариської, креативної особистості, сконцентрованої на потребах користувача» [4, с. 22].

Директор бібліотеки Білоус В. С. та завідувачка відділу комплектування та наукової обробки документів Стопа І. О. у дистанційному форматі в рамках підвищення кваліфікації працівників бібліотек провели для слухачів Вінницького обласного навчально-методичного центру галузі культури, мистецтв та туризму лекції-презентації, на яких ознайомили працівники бібліотек області з досвідом роботи університетської книгозбірні. Зокрема, розповіли про комплектування фонду бібліотеки Вінницького педуніверситету, про сучасні реалії та перспективи. Особливу увагу у виступах акцентовано на створення електронних ресурсів та впровадження інноваційних технологій у бібліотеці, специфіку та важливість дистанційної роботи університетської бібліотеки в умовах різних викликів.

На основі зібраних матеріалів було сформовано статті для одного з фахових бібліотечних видань.

Для підвищення кваліфікації працівники бібліотеки займаються самоосвітою за допомогою дистанційних та інтерактивних форм навчання, навчальних програм.

Бібліотекарі долучалися до дистанційних вебінарів, тренінгів та курсів в онлайн-форматі та отримали сертифікати.

17 та 31 травня 2022 р в рамках діяльності методичного об'єднання бібліотек ЗВО м. Вінниця працівники бібліотеки відвідали практичні заняття Четвертої бібліотечної Школи медійної грамотності.

Працівники інформаційно-бібліографічного відділу у квітні 2022 року дистанційно підвищили кваліфікацію у ВОНМЦ галузі культури, мистецтв та туризму. Мають відповідні сертифікати.

З перших днів війни та оголошеного в Україні воєнного стану бібліотека Вінницького педуніверситету визначила одним із своїх завдань волонтерську допомогу Збройним силам України, Територіальній обороні та переселенцям. Працівники бібліотеки активно виявили свою громадянську та людську позицію:

збирали продукти харчування, ліки, теплі речі, подушки та ковдри для потреб Територіальної оборони;

організували збір гуманітарної допомоги у дворі своєї багатоповерхівки та доставили у волонтерський пункт збору продукти харчування, медикаменти, засоби гігієни та одяг для переселенців;

виготовляли «коктейлі Молотова»;

приносили до місцевих шпиталів постільну білизну, одяг та книги для поранених військових;

надавали фінансову та гуманітарну допомогу внутрішньо переміщеним особам – сім'ям, які переїхали з території воєнних дій;

ліпили вареники та готували їду для бійців ЗСУ, Територіальної оборони та переселенців;

приносили з дому банки та кришки для виготовлення тушонки для військових.

На початку повномасштабного вторгнення ворога в Україну головний бібліотекар брала активну участь в організації Територіальної оборони в одному з приміських сіл Вінниці.

Працівниця бібліотеки координувала волонтерську передачу з Німеччини для Вінницького військового шпиталю наборів медичних стерильних перев'язочних бинтів та пластирів різного призначення.

Потреби змінювалися щодня, тому слідкували за новинами і реагували на вимоги сьогодення.

Українська армія на передовій постійно потребує маскувальних сіток – про це говорять і самі військові, і волонтери, які возять необхідну допомогу на передову. По всій Україні працюють волонтерські групи з плетіння маскувальних сіток, і практично всі групи працюють у стані цейтноту – замовлень багато, а робочих рук для плетіння не вистачає. Чотири працівниці бібліотеки з перших днів повномасштабного вторгнення в Україну долучились до плетіння маскувальних сіток для військових у Вінницькому обласному молодіжному центрі «Квадрат» та працюють і дотепер. Також допомагали зі збором матеріалів для плетіння.

Працівники бібліотеки здійснюють регулярні фінансові внески на потреби армії, перераховують кошти на рахунки волонтерів для закупівлі спец обладнання для військових та рахунки окремих приватних осіб, які через воєнні дії опинилися у важких життєвих умовах і потребують допомоги.

Неодноразово співробітниками були перераховані кошти на рахунок благодійної програми «Підтримка Української армії» фонду «Подільська громада», який збирав фінансову та матеріальну допомогу для захисників та для цивільного населення, використали гроші з «є-Підтримки», перерахувавши їх на допомогу військовим, щомісяця з зарплати перераховувалися гроші на спецрахунок Національного банку України для збору коштів на підтримку Збройних Сил.

Сім'єю працівниці бібліотеки було передано для військових на передову машину УАЗ 452А.

За період військових дій співробітники бібліотеки, співпрацюючи з ГО "Єдина Спільна Справа", допомагали організовувати збір та розповсюдження гуманітарної допомоги малозабезпеченим сім'ям, внутрішньо переміщеним особам, вразливим соціальним категоріям.

Наша майстриня з бісероплетіння проводить майстер-класи для дітей переселенців.

Кожен робить своє. Заради Перемоги!

Ми знаємо, куди рухатися.

У кожного своя мотивація і у всіх разом вона одна – Перемоги!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус В. С. Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору. *Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції.* / Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Дніпро, НТБ ДНУЗТ, 1-2 грудня. 2016. С. 1-7.
2. Білоус В. С., Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Університетська наука у міжнародному інформаційному просторі. *Витоки педагогічної майстерності / Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка :зб. наук. пр.* Полтава, 2017. Вип. 19. С. 60-66. Серія «Педагогічні науки».
3. Білоус В. С. «Ні карантину на знання та інформаційно-бібліотечні послуги!»: з досвіду дистанційної роботи освітянської книгозбірні. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика.* 2021. № 1. С. 31-34.
4. Колесникова Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії. *Вісник Книжкової палати.* 2012. № 11. С. 21-22. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua:82/jspui/handle/123456789/1714>. Дата звернення: 25.09.2022.
5. Хемчян І., Соколовська Н. Освітянські бібліотеки України в соціальних мережах. *Вісник Книжкової палати.* 2015. № 8. С. 39-43. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua:82/jspui/handle/123456789/1714>. Дата звернення: 25.09.2022.